

Beszélgetés özv. Surman Józsefnével
1998. augusztusában
(Özv. Surman Józsefné a feleségem nagyapjának, Aschenbrenner Sebestyénnek a nővére)

A beszélgetést kezdeményezte és lejegyezte: Lauter Antal

A beszélgetés első témája az útszéli kereszték.

Mit tud a Hernád felé vezető úton a Surman keresztéről ?

... az a Surman Jakab bácsinak a tanyája volt, és kint az úton Hernád felé...az Iskola felé vezető úton...

Ki volt az a Surman Jakab bácsi ?

...hát a Surman Gyurinak az öregapja, (Surman Gyuri a Malom utcában, felesége a Lang Magdi)...ezeknek ott volt egy ötven holdas tanyája, és ott a saroknál, ott egy kicsit kanyarodott az út Hernád felé, ott állt a kereszt...

Azt a keresztet a Surman Jakab bácsi állíttatta, vagy már régebb is ott állt ?

...az már régebb is ott állt...a Kulák Marci (Surman Marci) tanyájánál is állt egy beton kereszt, azt az öreg Liebner állíttatta, úgy, mint a templomnál a keresztet,... a Liebner az sokat állíttatott...

És a Macskó Mátyás előtt (Kápolna utcai kereszt) ?

...ott ment a szőlőkebe az út, ott mentünk mindig az Urbánhoz (Urbán kápolnához)...oda mentünk mindig processzióval, a keresztnél leginkább meg is álltunk...és akkor le az Urbánhoz...az Urbán kápolnánál a litániát elimádkozta a pap, meg hát énekeltek...nagy processzió ment mindig, még az iskolás gyerekek is, mind sorban...a tanítók vezették őket...május 24-én, Urbán napkor...

Monori úti kereszt ?

...a Gyula bácsié volt az a föld, az a Zsellérföld, mert azt örökölte az apjától, az apja azt megvette a Hanzi bácsitól, azt a keresztet nem bántotta a Gyula bácsi, azt a Pesti keresztet...a föld később az övé lett, a Gyula bácsié...egy vagy két hold föld volt neki, nem is tudom mennyi...a Pestiék állították fel a keresztet...úgy, mint itt a dabasi úton, ez a mi földünk volt, ez Incler-föld volt, és ott állt a kereszt, oda mindig - ha ki is vágta a fákat - mindig ültettek fát apámék...mellette volt a Pesti Rézi néniék földje, akkor a miénk négy fertály volt, a kereszt az éppen a mi földünkön állt...soha nem volt úgy, hogy fa nélkül lett volna...

Hernád felé nem volt máshol kereszt ?

...ott nem volt, csak a Surman kereszt...a Mária kápolnánál mindig volt egy öreg asszony, akinél a kápolna kulcsa volt, akkor még be is dobtak egy pár fillért, de most nem lehet, mert feltörnék még tíz forintért is...de akkor egy pár forintot bedobtak és így vették az olajat, ...Tahtel-nak mondták, nem tudom magyarul hogy mondják...azt a pohárba betették, meggyújtották és akkor égett...valami gyertya féle volt..."Tahtl", úgy mondták...az olajat bele tették a pohárba, akkor azt a Tahtl-t beletették, meggyújtották és égett, amíg el nem égett...akkor szépen a Máriát is (Mária szobrot) felöltöztették, szép ruhát varrtak is neki, szép terítő is volt...voltak olyan időszakok, hogy kimentünk a Mária kápolnához, akkor mindenki bement, az oltárra egy pár forintot odatett...ebből tartotta fenn magát az öregasszony...aki gondozta a kápolnát...akkoriban az gondozva volt, a kertet is körül kapálta...virágot is vitt oda...most tönkre tesznek mindent...

Annak idején egész ünnep volt ott a szőlősorban, mikor mentünk az Urbán kápolnához...a Schenk Miska anyja, azé volt az utolsó ház...az mindig úgy meg volt meszelve...olyan szép tiszta volt mindig az a ház...akkor már sütötték a fánkot, úgy szagoltak a fánkok, mint a

fene...ott, abban az utcában, a lakásokban akik otthon voltak, azok fánkot sütöttek, hogy mire visszajönnek a népjeik, addig legyen ebéd is...

Az Urbán hegyre csak a gazda családok mentek ki ?

...nem, oda mindeni kiment...még a tanyákról is jöttek be processzióval, nem csak akkor, még búzaszenteléskor is, akkor is bejöttek a tanyákról sokan...

Búzaszentelés mikor volt ?

Márk napkor, áprilisban...Szent György nap utáni nap...három nap mentünk ki, de mindig másik kereszthez, ahol a vetések voltak, a dabasi kereszthez, a kakucsi kereszthez...áldozó csütörtök előtti napok, azok voltak a keresztjáró napok...azt nem tudják a mostani fiatalok elképzelni, hogy akkor mennyi nép ment ki...így processzióval...Pünkösdkor csak a templomban volt ünnep...Pünkösöd vasárnap a templomban, hétfőn meg mentünk táncolni a kocsmába, akkor volt a bál, Pünkösöd hétfőn...

Melyik ünnepkor mentek a zenekarok is ?

Az Urbán hegyhez még inkább, de a búzaszentelésre nem...a báloknak régen megvoltak a rendes napjai, nem úgy, mint most...régén úgy volt, hogy Fehér vasárnap az tánc volt, Pünkösöd hétfő tánc volt, nyáron volt Aratóbál, Anna napkor...minden kocsmában, akkor megvolt, aki hova tartozott, három zenekar volt, utána már nemigen volt bál, esetleg Búcsúkor... míg a Józsi bácsink volt a bíró, (Fajth József bíró volt a riportalany nagybácsija, fénykép van róla az Újhartyáni Képeskönyvben) mindig decemberben volt a búcsú, akkor mindig bál volt és tánc, azután eltörölték...azután lett Vendel napkor...

Nem azért tették át a búcsút októberre, mert decemberben nagyon hidegek voltak ?

Nem, nem a hidegek miatt, a tánc véget, mert akkor már Advent volt, a decemberi búcsúkor, nem akarták, hogy Adventban táncoljanak...akkor a Mátyás bácsi (a Hentes Pista apja) az volt a templom-gondnok, meg a Józsi bácsi volt a bíró,(Fajth Józsi bácsi) a Lőrincnek az apja, a Nagyszemű Pisti feleségének a nagyapja, akkor azt úgy megbeszélték, hogy ne decemberben legyen a búcsú, hanem Vendel napkor októberben...akkor nem úgy volt, hogy ráütök a hasamra és megyek esküdni, a Kanonok úr azt nem engedte, sőt ha úgy esett talán, a böjtbe, akkor a zenekar nem mehetett a templomhoz, a zenekar távolabb megállt és abba hagyta a marsot, akkor talán megeskette...a karácsonyi ünnepek után újra kezdődtek a bálók...akkor az esküvők sem voltak ilyen nagy melegben, mint most...ősszel, meg télen...

Régén hét közben is voltak esküvők ?

Régén hétfő, kedd, szerda, azok voltak az esküvő napok, szombaton nemigen volt esküvő, már azért sem, mert akkor vasárnap szól a zene...a Kanonok úrnak az nem tetszett...akkor mindig azt mondták, hogy a szombat már nem nap...németül mondták: Montag, Dinstag, az nap, Tag=nap, Mittwoch, a szerda az nem Tag, nem nap...a mi lagzink is hétfői napon volt...hármán voltunk barátnők, komasszonyom a Boris néni, meg a Heli Rozi, a Svaldi Gyuriék meg mink...azok esküdtek hétfőn, másik hétfőn a komasszonyomé, harmadik hétfőn volt a mi esküvőnk, 1933-ban, az már régen volt, a kanonok úr volt a pap, (Fitz István)...

...a hernádi tanyák: egészen közel voltak egymáshoz, a Schenk tanya, Szaller tanya, azok mint egy utcasor, a szülők mellé építettek a gyerekek...már mikor szétosztották a földeket...

Hol állt az Aschenbrenner féle családi ház ?

...a Fő utcán, ahol a Lenka kocsmá, a Hanusch féle vendéglő állt, az volt a miénk (most a Hanusch Pityu lakik ott)...az a ház volt öregapánké, a kert, ahol most a Hanuschok laknak, csak kert volt...

A Malom utcában nem sok ház volt a század elején ?!

...a Kleineisel ház (apósom szülői háza) is csak akkor épült, amikor mi olyan gyerekek voltunk...kiásták a földet és stromfóták (vert fal),nem sokat értek azok a falak...a Községháza kertje végén, az volt a tanító-lakás...ott lakott a Schitter kisasszony, ő nyugdíjas korában ment

férjhez, a Mátyáskámhoz, öreg korokra Otthonba kerültek...utána kapta meg a házat a Lányi tanító néni...

A Jegyző lakás a Fő utca sarkon ?

A Jegyzők mind ott laktak, még a Pásztor jegyző is ott lakott, derék, nagy felesége volt, a lányai lehet, hogy még élnek...Jolán meg Etel volt...A Jolán az a Retcer családba ment férjhez, az Etel meg egy katonatiszthez ment feleségül, Inárcson...Pásztor Dániel jegyzőnek volt egy fia is, a Jenő...az is meghalt, aztán volt még egy lánya, Margit, az hibás volt, székkal ment...ezt a családot én mindet ismertem...A Pásztor Dániel után jött a Salacz Béla...a Fajt jegyző a mi nagybácsink volt, az Kakucson volt jegyző, Kakucson volt főjegyző, anyámnak volt az öccse, annak a felesége volt a Pesti Borisnak a nagynénje...

Templomban a német misék, német énekek ?

Az én lánykoromban már nem voltak német misék, de németül énekeltünk, pl. a Pásztormisén mindig németül énekeltünk, a Meszes kántor tanította a német énekeket...egész mise alatt németül énekeltünk...(Itt a Rézi néni az egyik német ének szövegét mondja !)...már lassan elfelejttem őket...

Imádkozni tud még németül ?

...talán még tudok...(Most a Miatyánkot imádkozza németül !)...ezt a templomban tanították...míg gyerekek voltunk, addig tudtunk németül, az iskolában már németül nem imádkoztunk...meg még, ha elmentünk szombat esténként a böjtök alatt...öregebb asszonyokhoz, akkor imádkoztunk németül...a mi időnkben már az iskolában sem tanították a németet...

A maga idejében ki volt a tanító ?

...az első osztályban a Rott kántor volt, akkor annak eltört a lába, már utána nem tanított, utána jött a Szőke tanító, második és harmadik osztályban a Schitter és Sebők kisasszonyok...

Ki volt a "Kláne Lérer" (kleine Lehrer) ?

...az a kis tanító, a Szalay tanító volt, az már engem nem tanított, az a tőlem öregebbeket tanította, az tanította az egész osztályt, azután jött a Rott kántor...a Schitter előtt a Szőke tanító lakott itt a Malom utcában...

A kántorok azok hol laktak ?

...a kántorlakás az ott volt az öreg iskolánál...

A községházán kik dolgoztak ?

...akkor volt a Skvarla jegyző, a Skultéti, a Skvarla az nagyon barátságos volt, az mindig azt mondta: "az egész testem táncra áll, csak a lábaim nem...", szerette a hartyáni bálokat, ő sokat járt mihozzánk, oda a Fő utcába...

Hol volt a gazdakör ?

...a mostani Rózsa boltja mellett, ott volt az ivó, hátra felé a táncterem, akkor még úgy volt, hogy a boltos boltos is volt, meg kocsmáros is, a Balázs Pali bácsi volt...az, amikor elvette feleségül a Léna nénit (Lenka néni), akkor azt mondták neki ezek a gazdák, hogy ha elveszi feleségül a Léna nénit, akkor a kocma is az övé lesz, akkor a boltból átnyílt az ajtó az ivóba, a Pali bácsi a boltban volt, a Lenka néni a kocsmában...

...a Fajtok mindig benne voltak a gazdák között...ezek olyan szétszakadt párt voltak...volt a Fajt párt, a Keindl párt, ezek mindig ujjaskodtak...mikor a bíróválasztás volt, a Józsi bácsi, anyámnak az öccse volt, mindig hozta a bort, korteskedtek...jöttek fel a hernádi tanyasiak, láttad volna azokat inni, jöttek Hernádról, Lengyelből, Vatyáról, ezek a tanyasiak mind bejöttek a bíróválasztásra...ezek úgy ittak, mint a homok...

...a Fajt Józsi bácsi elég soká volt bíró, csak a Kajlik (Keindlik) nagyon-nagyon ellene voltak, akkor lett a Kajli Józsi bácsi bíró...ő utána pedig a Heli bíró...a Kőnigek is olyan kétfelé szavazó párt volt, ide is szavaztak meg oda is...

...a Svébis Hanzi bácsi, a Svébis Ricának az öregapja, az volt a törvénybíró, az nem tudott magyarul még írni sem...mikor az erdőt telepítették, ezt írta: "ertősítés...", akkorjában még úgy volt, mindig németül beszéltek, akkor ez a magyar szó olyan furcsa volt...mikor jöttek fel a tanyasiak, akkor oda is bementek, a Svébis Hanzi bácsihoz, akkor a Ricának az anyja, a Kati azt mondta: "Letapossuk a Fajtokat a sárga földig..."...akkor ez volt...ezek az öregek nem tudtak összeférni, olyan ellenzékek voltak...egyformán gazdák voltak mindegyik...

Március 15-én mindig volt HalvacSORa, a Gazdakörben...ott mindegyik párt összejött, barátkozott...akkor ott megfértek egymással...akkor békült ki az öreg Tusák meg a Matyi bácsi, mert az is fölvasárló volt, a Matyi bácsi is a Futurába fölvasárló volt, és hát ellenkeztek mindig az öreg Tusákkal...persze ez is akart többet, az is akart többet...és akkor, egy ilyen március 15-i HalvacSORán kibékültek és az öreg zsidó ott meghalt...ott, azon a halvacSORán...mink akkor már ott laktunk a Fő utcában...

A Tusákok beilleszkedtek a hartYániak közé ?

...ezek leginkább a bolttal foglalkoztak, amazok (?) szegényebbek voltak, a Samu bácsinak meg tanyája volt...sok szőlője volt...

Mi volt az a Futura ?

... az fölvasárlás, gabona felvasárlás volt...az öreg Matyi bácsi, az volt a felvasárló...a Ferinek az öregapja...a Futura Ferinek az apja az fiatalon halt meg...akkor a Feri még nem is élt...egész fiatalok voltak, de nem jól éltek, külön voltak már akkor is...azt mesélték akkorjában: a Weiszné, a Ferinek az anyósa adott misére (pénzt), hogy hát azt vegye el az Isten, aki bűnös...ő nem bánja, ha az ő lánya is, ha az hal meg, ha az a bűnös...hát a Feri halt meg...amikor már meghalt a Feri, akkor már itt volt a Rozi is, akkor le is fényképezték a koporsó mellett...de hát akkor már késő volt...

Régi fényképekről, családi fotókról érdeklődöm: ...amikor a Fő utcai családi ház szét lett bontva, a Szép utcába kerültek...volt olyan esküvői kép, hogy anyámnak egész hátul van a kendője (a fején), apámat megismertem egy képen...a testvéreivel együtt...

...a Lauter Márton a mi Moci bácsinknak volt a veje...anyámnak a bátyja volt a Moci bácsi...

annak a lánya volt a felesége ennek a Mártonnak...ez a Márton, ez olyan volt, hogy mindenben benne volt...akkor az öreget aláíratta...és akkor elment az öregnek a 25 hold tanyája...akkor ment a Márton ki Németországba...az asszony itthon meghalt...ő meg kiment a fiával...ő volt a Gyula bácsiék komájuk...

...amikor ott a telepet építették (Pilisi út-új telep), ahol a Kajli Jossi lakott, most a felesége, a Rési, akkor ez a Médi néni jött oda anyámhoz panaszkodni, hogy ő már beteg és kész a ház, kellene takarítani, súrolni...akkor padlózták a szobákat...anyám azt, mondta: majd a Rézi elmegy, majd az segít...akkor énnekem kellett menni oda súrolni padlót, én, meg a Radóczynak az első felesége, a Médi...éppen csak oda tudtak hurcolkodni, akkor ő meghalt...így akkor a Márton bácsi elkerült...a Moci bácsival váltókat íratott alá...így a tanya elment...akkor lett a Gyurié, a Fajt Gyurié...az újsori Fajt Gyurinak az apja...azok vették át...az anyjának volt egy fél fertály földje, azt ők eladták...akkor ők vették át azt a tanyát...

Melyik volt a Fő utcán a Stegner ház ?

...az volt az öreg Stegner ház, ahol most a Kajli Jani bácsi lakik...a Józef bácsi felesége a Médi néni volt, már idősek voltak mind a ketten...kis alacsony kövér ember volt, nagyon nagy sérve volt...hátul volt nekik külön álló szoba...oda mindig vettek be lakót...és egy varrónő ment oda lakni, a kis házba, oda meg a Posta került...a Szajfert (Szeifert) Tercsi, azt én sokat fésültem...jött a Rici néni, azok kint laktak a tanyán, azt mondja nekem a Rici néni, hogy fésüljem meg a Tercsit minden szombat, meg vasárnap...a Tercsi, a Muci, meg a Ponti, meg a Jani, akit lelőttek az oroszok a tanyán...én addig mindig fésültem a Tercsit, míg férjhez nem ment...szép nagy kontyot tűztem neki és úgy ment a templomba...mert itt volt az

öregapjuknál...a kiskakucsi tanyán már csak a Stegner Miska bácsi lakott, az apja, a József már nem...volt a Rici néni, meg a Fronka (Verona), meg a Rozi, ezek voltak a Miska bácsinak a testvérei, a Rozi volt a legfiatalabb, az volt a vadász Kajlinak az anyja...a Józsi előtt volt neki egy fia, meg egy lánya, de akkor valami betegség jött, ez a torokgyík, vagy torokrák, vagy mi a fene, akkor azok meghaltak, utána lett neki ez a Józsi...a Rozi volt a legszebb, olyan barna, göndör haja volt...a Miska bácsi is barna volt, de a Fronka, meg a Rici azok nem voltak olyanok...a Rozi néni lagzija Hernádon volt a Kajli tanyán...

Más téma. Az Asztalos bácsi volt katona ? (Surman József, a riportalany férje)

...az sokat volt katona, fogságban nem volt... 1944-ben, mikor az oroszok bejötte, akkor ő már letöltötte a katona időt...egy évig volt katona, azt még legénykorában letöltötte, amikor bejöttek az oroszok, akkor kivitték őket a frontra, és mikor ez a visszavonulás volt, akkor ő kint volt a Don kanyarnál, de ők kaptak váltást és haza jöhettek, ott veszett el a Fajt Miska meg a Weisz Gyuri, ők mentek ki váltásra...az Asztalos bácsi, meg a Voltner mindig együtt voltak...mikor ez haza jött, újra elvitték őket katonának...akkor az egyik tavasszal Cinkotáról mentek ki, akkor megint decemberben jöttek haza...amikor a Horthy Pista gépe lezuhant, akkor voltak ők kint, oda tartoztak, ahhoz az alakulathoz...repülő alakulathoz...a Voltner viccelődött, mikor haza jöttek: "egyszer azt fogjátok mondani, menjetek oda, ahol a nyáron voltatok"...később jöttek ezek a bevonulások, a Délvidék, a Fölvidék, Erdély...minden bevonulásnál elvitték az Asztalos bácsit...itt is voltak Kecskeméten és tábori számuk volt...utoljára már, az oroszok itt voltak Kecskeméten, akkor kapták a behívót Szanyba, Sopronba...elmentek és akkor váltak szét a Voltnerrel, az Asztalos bácsi egy tiszttel külön volt, a Voltner akkor a kocsisokhoz került...azok kikerültek Németországba, az Asztalos bácsiék meg itt rekedtek egy lövészárokban, ott voltak mikor az oroszok elfogták őket...akkor még a tiszt azt mondta nekik, emberek ne lőjenek, egy lehetőség van, vagy fogságba esünk, vagy agyon lőnek bennünket...elfogták őket és az mondták nekik az oroszok, Pasli doma mamkához, zsenykához...menjetek haza anyáitokhoz, feleségeitekhez...elindultak Sopronból haza, egy hétig jöttek, de mondták nekik, hogy mindig csak az úton jöjjenek, mert máshol alá van aknázva...este mindig bekéredzkedtek egy háznál, befogadták őket, az asszony mindjárt meleg vizet meg lábvizet adott nekik, rántott levest kaptak...kettő ment reggelenként kéregetni, hogy a napi koszt meglegyen...a másik kettő ült az árok szélén, míg ezek visszajöttek...egy helyen még elfogták őket, de egy óra múlva kiengedték őket...

Az Asztalos bácsi már itthon volt, amikor a hartyániakat Ukrajnába szedték össze ?

...nem, nem volt itthon...engem is el akartak vinni, de akkor én, meg a Miska bácsi (Incler Miska bácsi), meg a Misi, meg a Kupec Toncsi elmentünk Kakucsra...ott volt egy ismerős, a Dinnyés Feri bácsi, odamentünk, egész nap ott lehettünk, este csak el kellett menni, azután elmentünk Csíkosra, egy urasági tanyába, a Kupec Toncsi ismerte az asszonyt, azt mondja az asszony, én ismerem a hartyániakat, én sokat szolgáltam a kakucsi jegyzőnél, a Jani bácsinál, én ezeket mind ismerem, a Médi nénit, a Józsi bácsit...akkor mindjárt nagy barátság lett...

...ott voltunk ezen a csíkosi tanyán, míg a kosztunk el nem fogyott...most mit csináljunk ? - kérdeztük...elindultunk...talán még a Sebi is velünk volt, akkor jött a Lízi, a Sebi akkor azzal eljött haza, így akkor a Sebi elkerült Ukrajnába...

Hány napig zajlott ez az összeszedés ?

...tartott egy hétig, míg itt összeszedték a népet...akkor, mikor a csíkosi tanyáról elindultunk, kezdett esni a hó, este volt és nem mertünk az útra kimenni, a földeken mentünk keresztül, akkor a Gyula Mari néninél a Miska bácsi beszólt, hogy bemehetünk-e ? ...nem, mert itt minden nap keresnek benneteket...ide nem jöhettek...a Mari néni sült pogácsát meg tacszelt, nekem a kosárba bele tette, indultunk tovább Hernád felé, gondolhatod, a földeken, borozdákon keresztül...egy tacszelt maradt a kosaramban, a többi mind elszórtam...mindig elestem a borozdában...a Jancsovicséknál megint hátulról bement a Miska bácsi, hogy

bemehetünk-e...akkor a Jancsovics marisnak az anyja azt mondja, csak gyertek, még nem keresett senki se...akkor aztán bementünk, a hátsó szobából előre hoztuk a szalma zsákot, arra lefeküdtünk, ott, ahol tüzeltek, ő meg azt mondta: tik csak feküdjetek le, én meg majd tüzelek, a ruhátokat szárítom, hogy ha reggel menni kell, akkor tudjatok elmenni...de azután nem keresett senki többet bennünket, oda Hernádra már nem jöttek...

Kik szedték össze a népet az Ukrajnába való elhurcoláshoz ?

...inkább a magyarok...itt az Újsorban, az a szabó, minek is hívták ?...az első ház az, ahol most a Gyuris Gyurka lakik...ott lakott az a szabó, az ment az oroszokkal...

Ez hartyáni ember volt ?

...hartyáni, ő mondta meg az oroszoknak, kit lehet elvinni...aztán mikor ez már lezajlott, én akkor is még ott maradtam Hernádon, az Asztalos bácsi nem volt itthon, mit csinálhattam, ott maradtam a rokonságnál...

Mikor a hartyániakat elvitték Ceglédbercelre, akkor már vissza lehetett jönni a bujdosásból ?

...igen, vissza...a létszámot, amennyit akartak, annyit elvittek, utána már nem kerestek több embert...mikor haza jöttem, hátra mentem, oda a nagymamához, mi ketten voltunk otthon megint...aztán egyszer éjjel még jöttek az oroszok, akkor már a Pali is itthon volt, meg a Rézi is...ott aludtunk a nagymamánál...mink négyen aludtunk éjjel, nappal csak mi ketten a nagymamával...mikor jöttek az oroszok, a tisztek odaültek az asztalhoz, egy meg kint állt az ajtóban...anyám németül mondta nekünk: most csak öltözködjetek és menjetek !...most mit csináljunk ?...mondom a Rézinek: eredj a hátsó szobába, nyisd ki az ablakot ! ...majd kimegyünk, ott az ablakon, gondoltuk, hogy az oroszok nem értik, mit beszélünk...az az orosz, aki az ajtóban állt, azt mondja: ablak, ablak ? ...akkor a Rézi hátra ment a másik szobába, kinyitotta az ablakot, de nem tudtunk kimenni...én csak erőszakoskodtam: mondtam az oroszoknak, engedjen ki...az megfogta a két karomat, a Rézi meg alul kibújt...én meg rántottam magamon egyet, úgy, hogy a réklím is kiszakadt, az ujja kiszakadt, és el tudtunk menni...elmentünk hátra a kerteken keresztül, akkor még nem volt kerítés...a Szódáséknál ki, és odamentünk a Magdiékhoz, a Lövölde térre...az oroszok el kezdtek keresni bennünket, és a Szódáséknál betörték...a Lízi néni meg nagyon kiabált: segítség, segítség ! Ránk törtek az oroszok. ...mikor mi a Magdiékhoz mentünk, a Miska bácsi tudott valamit beszélni oroszul, azt mondta: eredj hátra, nehogy bántsák anyánkat !...estére jöttek az örök, aztán az oroszok elmentek...másnap már pakoltak is, a Majeráknál, ott felpakolták a kukoricát, el is mentek...az volt az utolsó éjszakájuk, az oroszoknak a faluban...

Mikor volt ez ?

...ez még télen volt. A Bandel maradt csak itt...az a Szaller Jani bácsiéknál volt...ott a Pestiékkal szemben (Szép u.)...ott tartózkodott az sokáig...eljárt a templomba is, orosz katona volt...mikor már csend volt, itthon volt az Asztalos bácsi, akkor már mentünk a szőlőbe dolgozni...ott hallottuk, hogy lövöldöznek a faluban...mondom neki: gyérünk haza, mert a faluban baj van...hát persze, a Lang Józsi bácsinál azok a tisztek, meg amúgy is, közkatonák is voltak, éjjel jöttek, félt az Asztalos bácsi is...azt mondta: ja, ha ezek erre közelednek, én már megyek...a Fő utcán több házban bent voltak és lövöldöztek...a Monger Pista akkor feküdt gipszágyban, azt is fölborították, a Lang Józsi bácsi szólt a tiszteknek, hogy garázdálkodnak az orosz katonák, s akkor a tisztek leintették őket...utána már nem jöttek többet...még egy dabasi jött velük, nem tudom, hogy hívták...ezek az oroszok tele szedték magukat, raboltak...oda mentek be, ahová akartak...azt vittek, amit akartak...

A Malom utcai házat mikor építették ?

... 1947-ben...akkor kerültem én kórházba, akkor lettem műtve...utána építettük ezt a házat...ha most ott lagnánk még elől (szülői ház Szép u.39.), akkor nem lennék magányos...így meg egyedül vagyok..

(Lauter Antal)

